

3. til 9. klasse

De følgende afsnit handler om, hvordan man kan undervise i skriftsproglige færdigheder inden for afkodning, faglig læsning, stavning og faglig skrivning fra 3. til 9. klasse. I den forbindelse refereres der til "Aktivitetsoversigt" (se bilag) og færdighedsskemaet (se nedenfor), for eksemplerne vil ikke være knyttet til elevens alder – de vil være knyttet til elevens færdighedsniveau. Man kan altså sagtens forestille sig et supplerende undervisningsforløb i for eksempel morfemer, som vil være aktuelt for både en elev i 4. klasse og en elev i 7. klasse. Udgangspunktet for tilrettelæggelsen af undervisningsforløbet er, at læreren har fulgt elevens skriftsproglige udvikling nøje og derfor meget præcist kan beskrive elevens færdighedsniveau og nærmeste udviklingszone. I Fælles Mål får man et indtryk af, hvor langt eleven ligger fra sine klassekammerater, og man bør kraftigt overveje, om eleven vil have gavn af kompenserende it.

Nedenfor ses skemaet over færdigheder og eksempler på, hvilke aktiviteter, der støtter udviklingen af dem:

	Læsning	Skriftlig fremstilling
Udfordrende færdigheder	Afkodning, <i>for eksempel</i> - bogstavlydomkodning - morfemgenkendelse	Stavning, <i>for eksempel</i> - lydbogstavomkodning - morfemgenkaldelse
Færdigheder, der kan være påvirket af ordblindhed	Læseforståelse/faglig læsning, <i>for eksempel</i> - kendskab til teksttyper - ordkendskab - aktivering af baggrundsviden	Skrivning/faglig skrivning, <i>for eksempel</i> - kendskab til teksttyper - faseopdeling - modeltekster som skriveskabeloner

Tabel 2 Færdighedsskema (frit bearbejdet efter Bek & Thomsen, 2013)

Undervisning i afkodning

Undersøgelser viser, at det er muligt at give særlig støtte til elever i 3. klasse eller senere, så de forbedrer deres skriftsproglige færdigheder (se for eksempel Lovett m.fl., 2000, Rashotte m.fl., 2001 og Torgesen m.fl., 1999). Det er altså meget relevant og aldrig for sent at tilbyde et supplerende undervisningsforløb til elever, der bliver testet ordblinde.

For de elever, der tilbydes supplerende undervisning, gælder de samme retningslinjer som beskrevet for undervisning i afkodning i 1.-2. klasse. Eleverne skal oftest ikke undervises i noget andet end normallæsere undervises i, niveauet og hastigheden skal blot tilpasses deres progression. Og så skal undervisningen være intensiv, både i tidsforbrug og i mængden

af gentagelser, som det allerede er beskrevet under de generelle aspekter ved undervisningen. Der bør arbejdes hyppigt, længe og på varieret vis med det samme stof.

Elevernes fremgang kan vurderes på flere forskellige måder. For undervisningsforløb bør man opstille læringsmål og evaluere løbende (Bek & Thomsen, 2013; Nielsen, 2013). Med større mellemrum kan man bruge deciderede, standardiserede test til måling af progressionen i elevernes færdigheder. Her skal man være opmærksom på, at man ikke bruger den samme test oftere end anbefalet, og man skal huske, at formålet med testene ikke er at kontrollere eleven, men at undersøge behovet for at justere i undervisningsplanen. Det er vigtigt at synliggøre evalueringerne for eleverne, så de har indblik i deres egen udvikling, ligesom eleverne også selv kan bidrage til at opstille mål for egen læring og evaluere på disse mål.

Undervisning i læsning af mange forskellige tekster

Når eleverne lærer at udnytte skriftens principper, bliver deres ordlæsning mere præcis og mere flydende. For at støtte præcisionen i læsningen er suffløræsning en mulighed (se "Aktivitetsoversigt" i bilag). Flere undersøgelser dokumenterer, at gentagen læsning er en anvendelig metode. Andre undersøgelser peger på, at det er mindst lige så effektivt at lade langsomme læsere læse mange forskellige tekster én gang frem for at læse de samme tekster flere gange, som de gør i gentagen læsning (O'Connor m.fl., 2007).

Undervisning i faglig læsning

Det er generelt en fordel for alle elever at vide, hvad de skal bruge teksten til, men det er især en stor fordel for ordblinde elever, fordi faglige læsestrategier er med til at gøre tekstens indhold mere overskueligt for dem. Når man bruger megen koncentration på at afkode, skal man læse særdeles strategisk for at kunne huske og for at kunne bruge indholdet af teksten bagefter. Derfor er det en god idé at bruge tid på at lære eleverne at bruge grafiske modeller og andre læseforståelsesredskaber til læsning af fagenes tekster. Eleverne har derudover stor gavn af at lære de forskellige teksttyper at kende, det gælder i alle fag (Arnbak, 2003).

Faglig læsning og kompenserende it

Faglig læsning forudsætter gode ordlæsefærdigheder, og det er åbenlyst, at ordblinde elever vil have problemer med faglig læsning, medmindre de kompenseres for deres afkodningsvanskeligheder. Det kan i nogen grad ske, ved at eleverne får teksterne læst op med kompenserende it, og ved at de bruger forskellige læsestrategier, som støtter dem på både ord- og tekstniveau. Hvis ordblinde elever ikke kompenseres for deres basale vanskeligheder, kan det medføre et ringe overblik over tekstens indhold, en ringe bevidsthed om forståelsesproblemer undervejs i læsningen og en ringe vurdering af ens eget læseudbytte.

Ordkendskab

Et andet vigtigt område, hvor man ofte bør sætte ind i arbejdet med ordblinde elever, er undervisning i ordkendskab. I "Læseplan for faget dansk" beskrives undervisningen i dansk, sprogforståelse 1.-2. klasse sådan her:

"Eleverne skal lære at indgå i aktiviteter, hvor de helt specifikt undersøger ords betydning i den måde, teksten beskriver personer, steder eller fænomener på. Eleverne skal derfor arbejde med begreber som synonyme, antonymer, positiv og negativ ladning af ord og associationer til ord (medbetydning).

Undervisningen skal have fokus på elevernes forståelse af ord og udtryk. Det gælder både de ord og udtryk, de møder i teksterne og de ord og udtryk, som indgår i opgaveformuleringer og instruktioner, som for eksempel øverst på siden, på linjen, en sætning, menuen. Det vil ofte være læreren, der opfordrer eleverne til at overveje, om de forstår de ord, de hører eller læser, men efterhånden skal eleverne